

ETT EUROPA SOM SLUTER SIG:

Handel, regleringar och industripolitik i en ny tid

Fredrik Erixon
 Chef för European Centre for International Political Economy (ECIPE)

Inledning

Europeisk handels- och näringspolitik håller på att förändras. EU är ingen nykomling i världen av protektionism, men under många decennier låg tonvikten i det europeiska projektet på att fördjupa den inre marknaden och riva regulatoriska barriärer inom Europa. Det följdes av en handelspolitik som huvudsakligen sökte samma resultat internationellt. En värld av lägre tullar och färre regulatoriska handelshinder premierade europeisk produktion och export, och bidrog till bättre produktivitet, konkurrenskraft och välbstånd. En sådan värld förbättrade också EU:s inflytande på världen.

De senaste fem åren har dessa ambitioner legat i dvala. Huvudinriktningen i den kommersiella politiken är nu annorlunda. I handelspolitiken har EU varit inaktivt i att förhandla om nya handelsavtal som öppnar marknader och gör det lättare för företag och konsumenter att exportera, importera och att bygga konkurrenskraftiga värdekedjor. Ett nytt handelsavtal med Nya Zeeland har signerats och några moderniseringar av existerande avtal har gjorts. Men det är i princip allt som åstadkommit de senaste åren för att öppna marknader utomlands. Ambitioner om ett stort handelsavtal mellan EU och Mercosur (Argentina, Brasilien, Paraguay och Uruguay) torpederades av Emmanuel Macron. Förhoppningar om bättre avtal med Indien, USA och andra viktiga marknader har kommit på skam – och inte bara på grund av EU. Världen har blivit, som någon uttryckte det, ”closed for business”.

I stället har EU introducerat en rad olika regleringar som försvårar handel och annan gränsöverskridande ekonomisk aktivitet. Till exempel har EU beslutat om att införa en Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM), som kopplar importen av olika koldioxidintensiva produkter (stål, aluminium och liknande

Fredrik Erixon är ekonom och författare. Han har varit verkställande direktör för European Centre for International Political Economy (ECIPE) ända sedan starten 2006. Financial Times har rankat Erixon som en av det Bryssels 30 mest inflytelserika personer. Han har skrivit flera böcker och studier inom områdena internationell ekonomi, ekonomisk politik och regulatoriska frågor (välfärdsreformer, hälso- och sjukvård, konkurrens politik, etc.).

produkter) till EU:s system för handel med utsläppsätter. I praktiken innebär det att en ny avgift kommer att läggas på importen. Andra handelspåverkanderegleringar har också initierats eller föreslagits – till exempel Deforestation Initiative, Corporate Sustainable Due Diligence, Foreign Subsidy Instrument och Anti-coercion Instrument.¹

Önskan att fördjupa den inre marknaden har, för att citera William Shakespeares Hamlet, varit ”more honoured in the breach than the observance”. Sådana initiativ har, med andra ord, lyst med sin frånvaro. Ursula von der Leyens kommission är den första någonsin som inte haft en fördjupad inre marknad som en politisk prioritet. I stället har den gått fram med en arsenal av nya regleringar inom områden som företagsägande, bolagsstyrning, arbetsmarknad, miljö och klimat, energi, förpackningar och andra produkter, standardisering och intellektuell äganderätt som har en kraftfull inverkan på den marknadsekonomiska miljön i Europa. Liksom andra regleringar har de också effekten att den gränsöverskridande handeln inom EU försvårats. Även om regleringar införs i alla EU länder finns det ett mycket starkt samband mellan graden av öppenhet i en sektor och den faktiska ekonomiska integrationen inom EU. Ekonomier, sektorer och produkter som är hårt reglerade är svårare att handla med över gränser.

Vidgas analysen till den digitala ekonomin blir det än mer tydligt att von der Leyens kommission brutit ny mark för en starkare offentlig styrning av näringslivet. Med regleringar som den digitala tjänsteakten och den digitala marknadsakten

eftersträvar nu EU att direkt reglera affärsmodeller – inte bara att, som i tidigare digitala regleringar, skydda personliga data (GDPR) eller konsumenter (konkurrensrätt och konsumentskydd). Dessa regleringar skjuter in sig på Amazon, Apple, Google, Meta och Microsoft men drabbar naturligtvis andra mer än dem (tech-jättarna vet hur man omvandlar regleringarna till en kommersiell fördel). GDPR, till exempel, marknadsfördes som en ny reglering för att tygla de stora techbolag. Resultatet, visar flera studier, var att de stora bolagen inte påverkades nämnvärt medan mindre bolag påverkats betydligt mer med fallande försäljning och vinster.²

Nya och fyrkantiga regleringar om cybersäkerhet har införts – och flera är på gång. En ny reglering av industriella data (den så kallade dataakten) har beslutats. Liksom ett nytt förslag om cybercertifiering av molntjänster eftersträvar dataakten inte bara att reglera och standardisera Europas datamarknader utan också att göra livet surt för Amazon, Microsoft och andra globala molntjänstebolag. Det är också kraftfulla regleringar som föreslås. Om förslaget om en ny cybercertifiering av molntjänster går igenom kommer de mest konkurrenskraftiga leverantörerna av molntjänster inte längre att kunna verka på den mest skyddade marknaden för molntjänster i Europa – enbart för att dessa företag inte har sitt huvudkontor i EU.³

En ny AI-akt som gör AI-regleringen hårdare i EU än i andra jämförbara länder är på gång. EU har under flera år halkat efter AI-utvecklingen men frågar om hur EU:s

1. För en genomgång av dessa och andra nya handelspåverkande regleringar, se Fredrik Erixon, Oscar Guinea, Philipp Lamprecht, Vanika Sharma och Renata Zilli, 2022, *The New Wave of Defensive Trade Policy Measures in the European Union: Design, Structure and Trade Effects*. ECIPE Occasional Paper No. 04/2022,

https://ecipe.org/wp-content/uploads/2022/05/ECI_22_OccPaper_Defence_04_2022_LY10.pdf

2. Se till exempel Chinchih Chen, Carl Benedikt Frey och Giorgio Presidente, 2022, *Privacy Regulation and Firm Performance: Estimating the GDPR Effect Globally*. The Oxford Martin Working Paper Series on Technological and Economic Change, No. 2022-1, <https://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/Privacy-Regulation-and-Firm-Performance-Giorgio-WP-Upload-2022-1.pdf>

3. Matthias Bauer och Philipp Lamprecht, 2023, *The Economic Impacts of the Proposed EUCS Exclusionary Requirements: Estimates for EU Member States*. ECIPE Occasional Paper, No. 04/2023,

https://ecipe.org/wp-content/uploads/2023/10/ECI_23_OccasionalPaper_04-2023_LY06.pdf

4. Björn Brey och Erik van der Marel, 2023, *Artificial Intelligence and the Clustering of Human Capital: The Risks for Europe*. ECIPE Occasional Papers, No. 05/2023.

konkurrenskraft inom ny teknologi utvecklar sig är inget som verkar ha bekymrat Bryssel. EU utbildar, till exempel, mycket arbetskraft som är viktig för AI men har också ett stort nettoutflöde av AI-humankapital.⁴ Arbetskraften rör sig till de regioner och länder där utvecklingen är som mest intressant – och det är inte EU. En studie av den Europeiska Investeringsbanken fann att av alla aktiebaserade investeringar i AI i världen stod USA och Kina för 40 procent vardera – medan EU enbart nådde 7 procent.⁵ EU representerar dessutom en låg andel av de globala AI-patenten.⁶ EU behöver alltså springa fortare än de ledande AI-länderna för att komma i kapp, men agerar nu efter den beprövat misslyckade principen att den kan reglera sig till framgång inom frontlinjeteknologi.⁷

Utöver den defensiva (och delvis protektionistiska) handelspolitiken och regleringsivern finns också en nygammal förtjusning i statliga näringslivsstöd. Kommissionen har under de senaste åren återkommande lättat på reglerna för statsstöd i EU och möjliggjort en rasande tillväxt i statliga interventioner som snedvrider konkurrensen. För åtta år sedan godkände kommissionen nationella statsstöd på ungefär 103 miljarder euro. De ekonomiska effekterna av pandemin och nedstängningspolitiken ledde till att 335 miljarder euro i nationellt statsstöd godkändes 2021. Sedan kom Rysslands krig mot Ukraina – och statsstöden accelererade igen. Mellan mars 2022 och augusti 2023 godkände kommissionen 733 miljarder i nationella statsstöd. Tyskland stod för halva den summan. Tillsammans med Frankrike står landet för cirka 75 procent av alla godkända statsstöd.⁸

De nationella statsstöden kompletteras också av nya industripolitiska satsningar direkt från EU. Sedan några år tillbaka bedrivs program för att stötta viktiga industriella projekt av gemensamt europeiskt intresse.⁹ Tillverkning av produkter som batterier och grön vätgas får till exempel extra resurser för FoU och investeringar i tillverkning. Ett nytt stödpaket för halvledare börjar snart också gälla, som är tänkt att mobilisera mer än 40 miljarder euro i offentligt stöd till halvledarproduktion de närmaste åren. Många andra sektorer, som till exempel biomedicin och telekom, ropar också på stöd från Bryssel. De industripolitiska perspektiven i EU är märkbart orienterade efter just mer offentliga resurser.

Ändringar i regleringar används också för att stödja särskilda branscher – ibland enligt den gamla principen ”robbing Peter to pay Paul”. En prisreglering på patent i mobilteknologi har föreslagits för att minska kostnader för biltillverkare och IoT-utvecklare. Ericsson och Nokia ska med detta förslag få minskade inkomster medan BMW och Scania ska få sänkta kostnader. Kommissionen har också drivit på för en ny ”skatt” på Netflix, YouTube, och andra ”stora trafikgeneratorer” för att betala mobiloperatörer som sägs tjäna för lite på att bygga ut nätkapaciteten. Omfördelningspolitiken har nu också kommit till näringslivet.

5. European Investment Bank Innovation Financing Advisory, 2021, *Artificial Intelligence, Blockchain and the Future of Europe: How Disruptive Technologies Create Opportunities for a Green and Digital Economy*.

6. McKinsey Global Institute, 2022, *Securing Europe's Competitiveness: Addressing its Technology Gap*. McKinsey.

7. En starkare reglering, menar kommissionen, kommer att öka tilliten till AI och därigenom leda till fler användare och mer investeringar i AI, adaptation och utveckling. Logiken ligger till grund för den konsekvensutredning som kommissionen gjorde av AI-akten. Se European Commission, 2021, *Impact Assessment of Proposal for a Regulation Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence*. Commission Staff Working Document, SWD (2021)84 final, tillgänglig med länken: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/impact-assessment-regulation-artificial-intelligence>

8. Ian Johnston och Javier Espinoza, 2023, "Ukraine War and Green Transition Keep EU State Aid Near Record Level", *Financial Times*, 2 augusti, 2023.

9. Important Projects of Common European Interest (IPCEI), see https://competition-policy.ec.europa.eu/state-aid/legislation/modernisation/ipcei/approved-ipcei_en

Du (o)sköna nya värld

Förespråkarna för EU:s nya inriktning hävdar att den klassiska EU-politiken, baserad på en fördjupad inre marknad och regelbaserade liberaliseringar, varit naiv och underminerats av oroande trender i världen. Pandemin, hävdas det, avslöjade oroväckande importberoenden och att EU:s relation till omvärlden inte är resilient. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina blottade ännu mer vilka beroenden av andra länder som EU utvecklat – nu inom sektorer som energi och råvaror.

Dessa exempel, argumenteras det vidare, förstärker den tidigare bilden av höga beroenden av Kina för sällsynta jordartsmetaller samt bristande ekonomisk och teknologisk suveränitet i den digitala ekonomin. EU har därför utvecklat en ekonomisk politik för strategisk autonomi. Förutom åtgärder inriktade på särskilda produkter, statsstöd och handelsrestriktioner, presenterades nyligen ett nytt EU-förslag om en politik för större offentlig kontroll av strategiska teknologier som AI och kvantdatorer.¹⁰ Denna politik kommer med andra ord att vidgas. En del vill också gå mycket längre med idén om självförsörjning. I en rapport som lades fram under the spanska EU-ordförandeskapet hösten 2023 tas perspektivet till sin spets: det är ett problem för EU, menar man, att regionen välkomnar stora icke-europeiska bolag inom teknologi, energi och matvaror.¹¹

Det är naturligtvis korrekt att krig, pandemier och en ny geopolitisk utveckling ställer nya villkor på handels- och näringspolitiken. En oskön ny värld är under utveckling sedan femton år tillbaka – åtminstone om vi med världen menar länder som Kina och Ryssland.¹² Som flera observatörer av EU och

energipolitik argumenterat under lång tid var det säkerhetspolitiskt skadligt att vissa EU-länder byggde upp och fördjupade ett energiberoende av Ryssland. Samma observation kan nu användas för handeln med Kina: det är en god politik att EU nu börjar göra strategiska bedömningar av handel och investeringar som involverar Kina.

Men EU:s strategiska hot är specifika snarare än generella: EU har inte ett säkerhetspolitiskt problem med alla länder utan med några. Det aktuella föremålet för problemen – själva varan eller teknologin där det finns ett skadligt beroende – är också mycket specifikt. Sedan att gasimporten från Ryssland minskade kraftigt är EU inte särskilt känsligt för en ”beväpning av handel” från auktoritära stater och andra länder som inte vill oss väl eller som inte har ett större beroende av EU.¹³ Det finns ett tjugotal produkter som förtjänar diversifiering och aktion från EU. EU har, precis som andra regioner och länder, större beroenden, men de är oftast med andra OECD-länder. Sverige, till exempel, har ett stort importberoende, men det bygger särskilt på handel med Tyskland, Nederländerna, Norge, Danmark och Belgien.¹⁴ Kina står inte för mer än 4,6 procent av svensk import. Vi importerar oerhört lite från Ryssland, Indien, Brasilien och andra länder utanför EU och OECD-området.

Det är också riktigt att EU har problem med ekonomisk resiliens, men det är annorlunda än det som kommissionen hävdar den vill råda bot på med hjälp av industripolitik och regleringar. Europas utmaning är att den teknologiska utvecklingen går för sakta och att det är alldeles för många regleringar som hindrar konkurrenskraft och produktivitet att

10. För mer information om den nya ekonomiska säkerhetsstrategin, se https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_23_3358

11. Spain's National Office of Foresight and Strategy, 2023, Resilient EU 2030: A Future-Oriented Approach to Reinforce the EU's Open Strategic Autonomy and Global Leadership. <https://futuros.gob.es/sites/default/files/2023-09/RESILIENTEU2030.pdf>

12. För en övergripande analys, se Fredrik Erixon, 2008, Europe's Energy Dependency and Russia's Commercial Assertiveness. ECIPE Policy Brief, No. 07/2008, <https://ecipe.org/wp-content/uploads/2014/12/europe2019s-energy-dependency-and-russia2019s-commercial-assertiveness-what-should-the-eu-do.pdf>

13. Johan Norberg utvecklar detta perspektiv i en rapport för Frivärld som presenteras samtidigt som denna rapport.

14. Statistiska Centralbyrån, 2023, Import från våra 30 största handelspartner, tillgänglig med länken:

<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/handel-med-varor-och-tjanster/utrikeshandel/utrikeshandel-med-varor/pong/tabell-och-diagram/import-fran-vara-30-storsta-handelspartner/>

förbättras. Europa investerar överlag alldeles för lite i forskning och utveckling – det saknas mer än 120 miljarder euro per år för att EU ska uppnå målet i Lissabonagendan att lägga 3 procent av BNP på FoU. Den ekonomiska politiken har i hög utsträckning handlat om att skydda industrin på bekostnad av den avancerade tjänstesektorn. Europas näringsliv är i högre utsträckning än USA kännetecknad av ”zombieföretag” med alldeles för liten kraft att stå på egna ben. En studie från ECB visar att ungefär 18 procent av Euroområdet företag kan klassificeras som ett zombi- eller semi-zombieföretag.¹⁵ Frånvaron av stora europeiska bolag som är starka i nya teknologiska sektorer har lite – för att inte säga inget – att göra med för litet statsstöd.¹⁶ Tyskland och Frankrike ger betydligt större statsstöd per capita än andra EU-länder för att deras företag inte är tillräckligt konkurrenskraftiga och släpar efter i teknikomvandlingen.

Europas nya orientering i den kommersiella politiken vore enklare att förstå om den byggde på evidens och föreslog något som inte är en direkt kopia av idéer som redan cirkulerat i årtionden. Men denna evidens saknas. Det är alldeles uppenbart att politiken inte handlar så mycket om att åtgärda specifika problem på basis av beprövade och framgångsrika reformer utan att åstadkomma en övergripande förändring i strukturen av den ekonomiska politiken.

Ja, det handlar ytterst om *dirigisme* av klassiskt franskt slag. Betydande inslag i den nya kommersiella politiken kommer ursprungligen från Paris och det är särskilt den franske industrikommissionären, Thierry Breton, som gått i bräschen för den nya politiken. Det har sedan länge varit en uppfattning i franska regeringar att EU:s handelspolitik bör bli mer restriktiv och defensiv, att större industristöd bör tillåtas. Francois Mitterrand, Jacques Chirac, Nicholas Sarkozy, Francois Hollande

och Emmanuel Macron har alla hävdat att EU:s regler för konkurrens och den inre marknaden hämmar framväxten av stora bolag – eller europeiska ”champions”. Kampanjen mot amerikanska techbolag har likaså styrts från Paris och av Thierry Breton, givetvis med uppbackning av andra. Den underliggande principen är att EU:s politik behöver bli mer lik Frankrikes: vägen till ekonomisk framgång för EU ytterst handlar om förmågan att nu bygga upp industripolitiska muskler och regleringar som ger politiker ett större inflytande över näringslivet.

Sverige och Frankrike

Men ett EU som följer en fransk modell för den kommersiella politiken lär knappast bli framgångsrikt. Politiken har ju inte ens varit framgångsrik i Frankrike. En sådan politik skulle dessutom drabba öppna och små ekonomier som Sverige särskilt hårt; länder som har utvecklat en annan intensitet i sitt beroende av omvärlden och som i samma utsträckning inte kan förlita sig på inhemsk ekonomisk storlek. Låt oss titta närmare på Frankrike och Sverige, och i vilken mån som olika modeller för handels- och näringspolitik de senaste trettio åren har påverkat ekonomiska resultat.

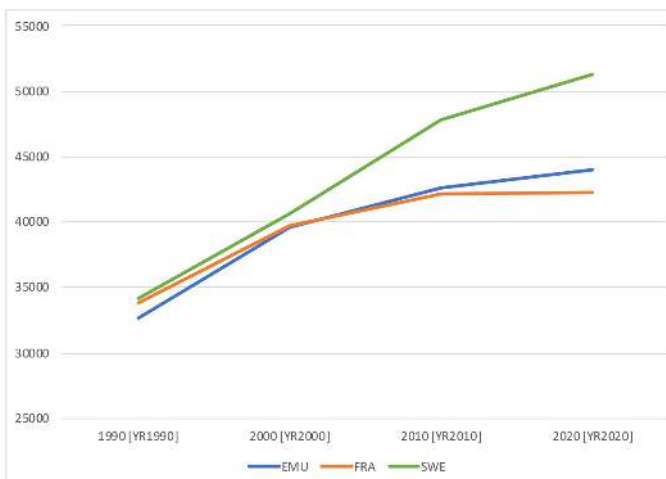
Det är i första läget slående att Frankrike haft en mycket sämre välbefinningsutveckling än Sverige (och EMU-området) sedan 1990. Figur 1 visar hur BNP per capita utvecklats de senaste trettio åren: skillnaden är påtaglig. 1990 skiljde det cirka 2000 dollar i BNP per capita mellan de två länderna; trettio år senare var skillnaden nära 10,000 dollar per capita. Gapet mellan de två är alltså nära fem gånger så stort nu som 1990.

15. Tobias Helmersson, Luca Mingarelli, Benjamin Mosk, Allegra Pietsch, Beatrice Ravanetti, Tamarah Shakir och Jonas Wendelborn, “Corporate Zombification: Post-pandemic Risks in the Euro Area”, i ECB, 2021, *Financial Stability Review*, https://www.ecb.europa.eu/pub/financial-stability/fsr/special/html/ecb.fsrart202105_01~f9b060744e.en.html

16. Fredrik Erixon, Oscar Guinea, Philipp Lamprecht, Vanika Sharma, Elena Sisto and Erik van der Marel, 2022, *A Compass to Guide EU Policy in Support of Business Competitiveness*. ECIPE Occasional Paper, No. 06/2022, https://ecipe.org/wp-content/uploads/2022/11/COMPCompass_OP062022FV3_changed.pdf

Sverige hade en god ekonomisk utveckling under denna period men är långt ifrån något tillväxtunder – även med europeiska mått mätt. Svenska reformer under 1990-talet och perioden fram till 2010 ökade dynamiken i svenskt näringsliv, med resultat som snabbare teknikomvandling och mer entreprenörskap. Utvecklingen var särskilt stark utanför det äldre och etablerade bolagen. I Frankrike var utvecklingen betydligt sämre.

Figur 1: BNP per capita PPP (konstant 2017 USD)

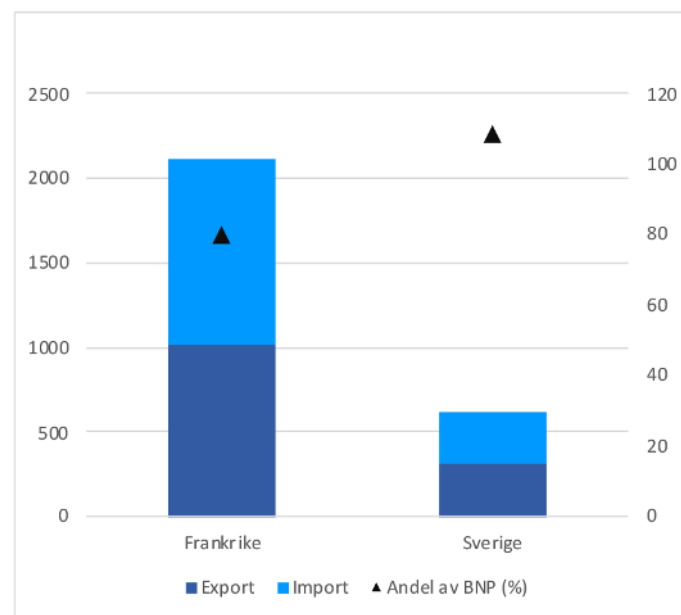

Källa: Världsbanken

En förklaring till den växande välståndsskillnaden mellan Frankrike och Sverige finns i hur länderna har presterat i internationell handel. Sveriges totala handel har sedan 1990 vuxit avsevärt mer än Frankrikes totala handel, och handels-tillväxten har varit starkare i fler sektorer och i fler nya branscher. Skillnaden i storleken på handelssektorn är också signifikant, vilket figur 2 visar. Storleken på Sveriges handelssektor är strax över 110 procent av BNP medan den i Frankrike är strax under 85 procent. Små länder har förvisso en större handelssektor än större ekonomier, men den starka globaliseringen de senaste trettio åren gjorde det också viktigt för Frankrike att göra sin ekonomi mer öppen.

Sverige har också ett högre importberoende för sin export. Med andra ord, Sverige behöver en högre importintensitet för att kunna exportera till andra länder. Som tabell 1 visar är skillnaden överlag mellan de två länderna inte stor men den är signifikant särskilt för sektorn affärstjänster – en sammanlagning av olika sektorer med avancerade och affärsnära tjänster. Den industriella sektorn i båda länderna har utvecklat ett betydande importberoende för exporten, vilket följer ett internationellt mönster av tillväxt och konvergens över många decennier av intensifierad industriell handel. Starka franska tillverkningssektorer har haft en god utveckling och bidragit till att industrisektorns andel av BNP och handel inte förändrats lika snabbt som i Sverige.

Figur 2: Total handel i varor och tjänster (i miljarder USD och som andel av BNP)

Källa: Världsbanken

Tabell 1: Utländsk värdeförädling i exporten (andel av bruttoexport)

	Frankrike	Sverige
Total, ekonomi	24.35	25.89
Tillverkningssektorn	33.79	34.12
Affärstjänster	14.08	15.72

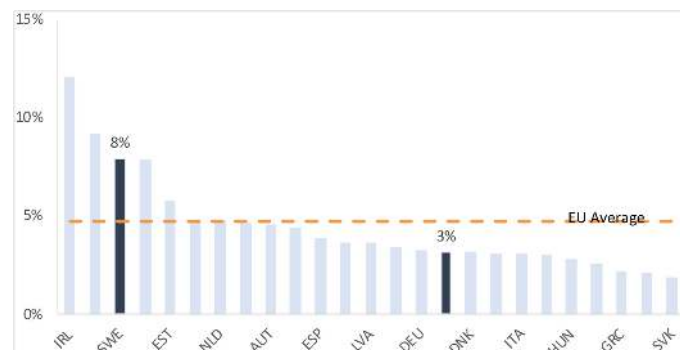
Källa: egna beräkningar; Eurostat

Det är ingen tillfällighet att skillnaderna i importberoende visas särskilt inom affärstjänster – eller tjänstesektorn i stort. Det är just dessa sektorer som särskilt lett den teknologiska omvandlingen och bidragit till en snabb digitalisering av ekonomin. Det är förvånansvärt ofta som Sveriges handelsprestation förklaras med industriell framgång och att Frankrike ses som ett exempel på tjänstesektorns större andel av ekonomin. Detta stämmer dock inte och en förklaring till det ligger i olika former av regleringar som håller tillbaka ekonomisk omvandling i särskilt Frankrike och dess tjänstesektor.

Ta den digitala handeln som exempel. Figur 3 visar storleken på den digitala handeln mellan en rad olika EU-länder. Öppna och små ekonomier som haft betydande omvandling i sina företagssektorer är de länder som har åstadkommit bästa utveckling. Av Sveriges totala handel står den renodlat digitala handeln för cirka 8 procent medan den i Frankrike enbart står för 3 procent – vilket dessutom är betydligt under EU-genomsnittet.

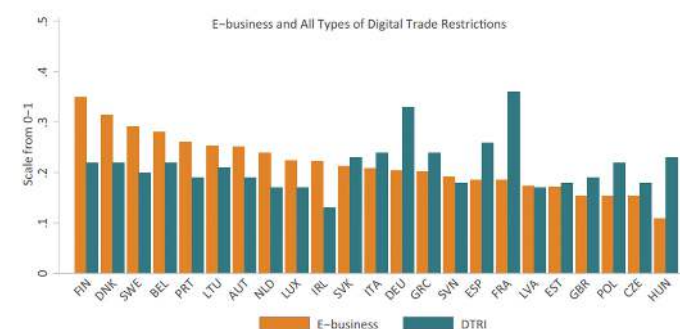
Det finns goda skäl att tro att denna högre grad av digital handel hänger samman med graden av öppenhet för ny teknik generellt i ekonomin. Figur 4 signalerar åtminstone det. Den visar på länders prestation i två avseenden: hur väl som företag har adopterat nya teknologier (E-business) och graden av restriktivitet i digital handel. Sverige, liksom andra öppna ekonomier, har en högre digital adoptionsintensitet än Frankrike medan de omvända gäller för handelsrestriktioner i den digitala ekonomin. Frankrike har den högsta digitala handelsrestriktiviteten i EU.

Figur 3: Den digitala handelns andel av total handel

Källa: egna beräkningar; Eurostat

Figur 4: Digital adoption i företagen (E-Business) och Digital Trade Restrictiveness Index (DTRI)

Källa: Eurostat, OECD, ECIPE; egna beräkningar.

Skillnaden i graden av teknologisk förändring mellan Frankrike och Sverige framträder ännu tydligare när mer specifika indikatorer på teknisk omvandling jämförs. I tabell 2 beskrivs fyra sådana indikatorer. Den första indikatorn handlar om balansen mellan FoU i den industriella sektorn och FoU i den digitala sektorn. Frankrike och Sverige uppvisar ingen nämnvärd skillnad, och båda länderna har jämte EU-genomsnittet en balans i riktning mot FoU i den digitala sektorn. Men ju mer som indikatorerna blir specifika till den ekonomiska omvandlingen och den digitala sektorn, desto större blir skillnaderna mellan de två länderna. Antalet snabbväxande företag per capita skiljer sig markant – liksom antalet dataleverantörer per capita. Intensiteten i den digitala, företagsbaserade omvandlingen verkar alltså vara avsevärt starkare i Sverige.

Värdeförädlingen genom FoU i den digitala sektorn är också påtagligt större i den svenska ekonomin än i den franska. I alla de tre senare indikatorerna ligger Frankrike också nämnvärt under EU-genomsnittet. Vad dessa mått indikerar är att Frankrike särskilt halkat efter i digitalisering.

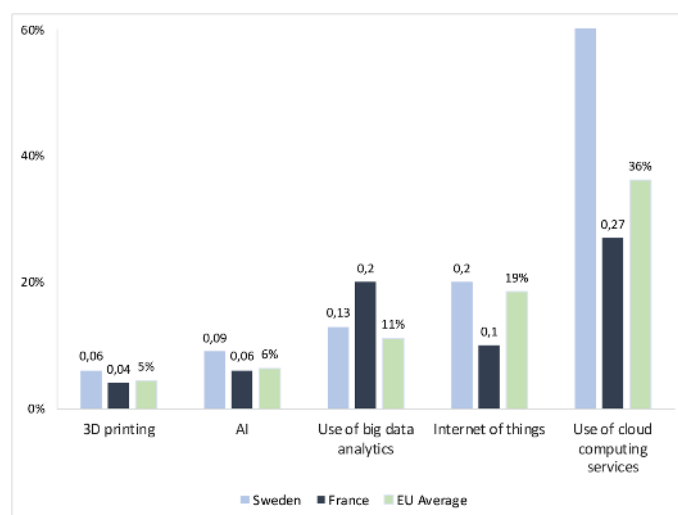
Tabell 2: Indikatorer på ekonomisk och teknisk omvandling

	Frankrike	Sverige	EU (genomsnitt)
Medium-hög FoU-intensiv i industrin över FoU i digitala sektorer (2017)	1.9	2.0	2.8
Antalet snabbväxande företag per 100,000 invånare (2018)	2.1	5,3	2.6
Antal dataleverantörer per 100,000 invånare (2019)	21	90	38
Företags utgifter på FoU i digitala sektorer som andel av värdeförädling (2017)	3.2	7.4	4.2

Källa: Europeiska kommissionen; Eurostat; egna beräkningar

Dessa skillnader märks också i tekniskspecifika indikatorer på hur företagen ändrats. Figur 5 visar ett adoptionsmått på olika digitala teknologier – som AI, molntjänster, big data, IoT och 3D-skrivare. Frankrike har en högre adoptionsintensitet i en teknologi: big data analytics. I de andra ligger de efter Sverige och EU i allmänhet. Skillnaden i användningen av molntjänster är mycket stor.

Figur 5: Andel av företagen som använder digital teknologi 2020 (skala 0-100)

Källa: Eurostat; egna beräkningar

Slutsatsen av denna korta jämförelse är att Sverige varit mer framgångsrikt än Frankrike att förändras med hjälp av ny teknologi och ekonomisk omvandling. Det finns naturligtvis många andra faktorer som är viktiga, men samma bild framträder till exempelvis i en jämförelse av produktivitet – och källorna till dessa skillnader i produktivitet. Frankrike, liksom andra västeuropeiska länder på kontinenten, har haft en förhållandevis låg tillväxt i totalfaktorproduktiviteten – ett mått på innovation och teknisk förändring. Sverige har inte excellerat, men utvecklingen där har varit märkbart starkare än i Frankrike. Det är återigen i nya sektorer som dessa produktivitetsskillnader framträder och gör problemet specifikt. Frankrikes problem är inte att dess industrisektor varit sämre än andra på att öka sin produktivitet och nå internationell framgång; dess utmaning ligger särskilt i att öka taket av ekonomisk omvandling med hjälp av ny teknik och entreprenörskap.

Avslutning

Ekonomisk styrka och makt utvecklas inte på basis av storleken på industripolitiken eller hur intensivt en ekonomi regleras. Om det vore sant skulle Frankrike vara mer framgångsrikt än Sverige, och EU skulle prestera bättre än USA i konkurrenskraft och produktivitet. Den faktiska situationen är snarare den motsatta. Ekonomisk framgång byggs genom ekonomisk omvandling och en större ekonomisk öppenhet – särskilt öppenhet med länder som är demokratiska marknadsekonomier och inte snedvrider ekonomin med statliga stöd. Den vägen behöver EU också nu slå in på.

Läget börjar bli akut. EU:s relativa konkurrenskraft har eroderats under decennier men det är nu, på god väg in i ett teknikskifte, som resultaten av eftersatt politik visar sig. EU:s andel av global handel och BNP minskar fort, liksom dess andel av globala satsningar på utbildning, forskning och humankapital. EU:s andel av nya patent och nya teknologier kommer att fortsätta minska i takt med att världen blir allt rikare på talanger med kapacitet att utveckla nya idéer.

Utvecklingen rör sig också mot en allt mer intensifierad ekonomisk globalisering. Handeln med varor stagnerar en del men gränsöverskridande kommers inom tjänster och nya branscher växer oerhört snabbt. Digital handel har vuxit snabbare än varuhandeln i ett decennium. Globala flöden som data, kunskap och tekniköverföring har accelererat kraftigt under samma period och det är en allt starkare rörelse mot arbetsplatsintegrering över gränserna. De nya idéer som dominerar den ekonomiska utvecklingen är alltmer ett resultat av samarbeten över gränser.

Även en svensk modell för att vara en del i den utvecklingen skulle vara otillräcklig – åtminstone om vi ser till Sverige i dag. Landet har haft en stark ekonomisk omvandling sedan 1990-talets början men kraften i den förändringen har ebbat ut – särskilt inom information, telekom och databranscher. Sverige är nu på efterkälken inom områden som 5G och AI: länder i fronten av teknikutvecklingen har nått betydligt längre. Liksom andra länder har svenska politiker fastnat i perspektivet att mer statligt stöd behövs för ekonomisk framgång och den nuvarande regeringen planerar för mycket stora anslag till industrisektorer som grönt stål. Det är mer än ett decennium sedan offensiva reformer genomfördes i svensk ekonomi. Med en sådan politik kommer Sverige snart att prestera i samma klass som Frankrike.